(1720) "शील उपधारणे" (X-चुरादिः-1879. सक. सेट्. उभ.)

अदन्तः ।

'समाधौ शीलतीति स्यात् शीलयत्युपधारणे ॥' (श्लो. 154) इति देवः ।

उपधारणम्=अभ्यासः । चौरादिककीटयतिवत् (194) रूपाणि बोध्यानि ।

(1721) "शु गतौ" (I-भ्वादिः....सक.अनि.पर.)

शाकटायन-क्षीरस्वाम्यादयो धातुममुं पठन्ति । 'सु' इति देवादयः । 'श्रु' इति प्रसिद्धः पाठः । 'शवतिर्गतिकर्मा कम्बोजेषु, विकार एवैनम् आर्याः पठन्ति' (भाष्यम् 1-1-1) इत्यत्रोपात्तः शवतिस्तु 'शव' धातुप्रकृतिकः, न त्वयम् । रूपाणि सर्वाणि कवतिवत् (198) बोध्यानि। शुङ्गा–औणादिकोऽयम्।

(1722) "शुक गतौ" (I-भ्वादिः....सक.सेट्.पर.)

मैत्रेयक्षीरस्वामिप्रभृतिभिः पठितोऽयं धातुः । माधवस्तु अमुं नानुमेने । [1]शुकः, [2]शुक्रः । इतराणि रूपाणि भौवादिककुकतिवत् (197) बोध्यानि ।

(1723) "शुच शोके" (I-भ्वादिः-183. अक. सेट्. पर.)

'शुच्यते शुच्यतीत्येवं पूतीभावे शुचेः श्यनि ।

शोके शोचति—॥' (श्लो. 53) इति देवः ।

---

1. इगुपधलक्षणे कप्रत्यये रूपम् । शुकः=मुनिः, पक्षिविशेषश्च ।

2. औणादिके रक्प्रत्यये शुक्र इति सिद्ध्यति । शुक्रः=ग्रहविशेषः, अग्निः, शुद्धो वा । उभावपि शब्दौ मैत्रेयाद्यनुसारेण अस्माद् व्युत्पादितौ । माधवस्तु न सहतेऽमुम् । यदाह—"अस्मिन् (धातौ) हि सति 'शुक्रवल्कोल्काः' (द. उ. 3-20) इति शुभेः कनि भलोपे शुकशब्दनिपातनम् अनर्थकं स्यात्; इगुपधलक्षणकप्रत्ययेनैव सिद्धत्वात् । तथा शुकेः रग्विधानेनापि शुक्रशब्दसिद्धेः 'ऋज्रेन्द्र—' (द. उः 8-46) इत्यादौ शुचेर्निपातनम् अनर्थकं स्यात्; इति अस्य पाठेऽनार्ष एव प्रतीयते ।"इति । प्राचीनैः वैयाकरणैः मैत्रेयप्रभृतिभिः पठितत्वात् उणादिरूपाणां बहुधातुप्रकृतिकत्वस्य बहुत्र दृष्टत्वात्, तदनुसारेणैतन्निराकरणस्यान्याय्यत्वादेतन्न सारम् इति युधिष्ठिरमीमांसकप्रभृतय अभिप्रयन्ति (द्रष्टव्या क्षीरतरङ्गिणीटीका पृ. 32) ।